

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 5, Sayı: 18, Eylül 2018, s. 490-501

Nazan BEKTAŞ KARABATAK

Sakarya Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, bektasnaz@gmail.com

İMECE KÜLTÜRÜ VE İMECE KELİMESİ ÜZERİNE

Özet

Türk kültüründe toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın en güzel örneklerinden biri *imece geleneği*dir. Bu gelenek geçmişten günümüze uzanan kültürel bir mirastır. Bu mirası milletimiz Orta Asya steplerinden Anadolu yaylasına, oradan da Balkanlara uzanan tarihsel yolculuğunda muhafaza etmesini bilmiştir.

Kültürel benliğimizde önemli bir yere sahip olan *imece geleneği* bugüne dek toplumumuzun yardımlaşmasında önemli ve biricik değerlerden olmuştur. Peki imece kelimesini köken olarak incelediğimizde kelimenin anlamıyla ne kadar iç içe olduğunu hiç merak ettik mi? Bu çalışmada imece geleneğine değinirken *imece* kelimesinin kökenine dair bazı araştırmalara, görüşlere yer verilmiştir. Bu kelime dilimize alıntı yoluyla mı gelmiştir yoksa bizzat dilimiz tarafından mı oluşturulmuştur? Bazı araştırmacılara göre imece kelimesiyle emgek kelimesi arasında ilişki kurulur ve kelimenin kökeni ‘‘emgek’’, ‘‘zahmet çekmek’’ ile ilişkilendirilir. Bazılarına göreyse imece kelimesi diğer Türk lehçeleri ve ağızlarındaki örneklerle dayandırılarak ‘‘yardım, yardımcı’’ anlamlarına gelen ‘‘üme, ümeci’’ kelimelelerinden türemiştir. Kelimeyle ilgili en kuvvetli iki görüş bunlardır. Yazıda imece geleneği hakkında kısaca bilgi verilmiş, ardından bu iki kuvvetli görüş başta olmak üzere imece kelimesinin kökenine dair farklı görüşlere ayrıntılarıyla yer verilmiştir. Ayrıca imece kelimesinin sözlüklerde yer alan tanımlamaları da yazıda birebir yer almıştır.

Anahtar kelimeler: imece, gelenek, dayanışma, üme, yardımcı

ABOUT THE İMECE CULTURE AND WORD

Abstract

In Turkish culture, one of the best example of social assistance and solidarity is imece tradition. That tradition is a cultural heritage coming from past and existing in present. That heritage has successfully been protected by the nation in its historical journey from Middle Asia meadows to Anatolian plateau and from there to Balkan region. İmece tradition , which has an important place in our cultural identity has been the most important and unique value in social assistance of our nation so far. Have you ever wondered how is its meaning and origin interacted when you examine the origin of imece word? In this study, imece tradition is described and some researches and notions about the origin of imece word are given. Did this word come to our language by quoting or was it created by our nation ? According to some researchers, imece word is related with emgek word and the origin of the word is connected with “emgek” , “work hard”. According to other researchers , imece word was derived from üme, ümeci based on examples of Turkish dialects and accents. Üme, ümeci mean help, helper. These two notions are the most probable ones about imece words origin. In this article, after the brief introduction about the imece tradition, first these two most probable notions and then other notions about the origin of imece word are described in details. Also imece word’s meaning in dictionaries are described in this article as it is.

Keywords: imece, tradition, cooperation, üme, hepler

GİRİŞ

Orta Asya bozkırlarından Anadolu’ya, Anadolu’dan Balkanlar’a dek uzanan Türk kültürü, bünyesinde birçok zenginliği barındırır. Türk milleti yeryüzünde var olduğundan bu yana toplumsal statü farkı gözetmemiş, daha doğrusu böyle bir yapı oluşturma gereği bile duymamıştır. En zengininden en fakirine herkes eşit haklara sahip olmuş ve hiç kimse bir diğerine bulunduğu konumdan dolayı farklı bir muamelede bulunmamıştır. Türk milletinde var olan bu özellikler, İslâm kültürüyle beraber daha kuvvetli bir hâle gelmiş ve adından bugün dahi söz ettirecek bir Türk-İslâm medeniyeti oluşturmuştur. İşte bu medeniyetin olmazsa olmazlarından biri *yardımlaşma*, *dayanışma* duygusudur. *Komşusu açken tok uyumayan* bu millet, komşusunun ihtiyacı olduğunda ona arkasını dönmemiş, yardım etmesini bilmiştir.

İmece geleneği, Türk toplumunda, fertler arasında eski zamanlardan günümüze uygulanan bir *yardımlaşma usûlü* olmuştur. Toplumumuzda *imece* kavramı ile yardımlaşma kavramı çoğunlukla yan yana kullanılmıştır. Çünkü *imece geleneğinde* işlerin ortak görülmesi, yardımlaşma esası vardır. Daha çok kırsal alanlarda görülen *imece usûlünde* amaç köy işlerinin, köyün ihtiyaçlarının, ortak ihtiyaçların (yani toplu ihtiyaçların), kişilerin ihtiyaçlarının el birliğiyle, ortak bir emekle gerçekleştirilmesidir. Böylelikle işler daha çabuk, sırayla, örgütlenerek, eşit şartlarda, karşılıklı yardımlaşmayla bitirilmiş olur.

TİDSAD

Ülkemizde ve diğer Türk topluluklarının yaşadığı ülkelerde *imece usûlünün* daha çok kırsal alanlarda, köylerde uygulandığını, şehirlerde ise çok az karşımıza çıktığını görürüz. İmece usûlünün şehirlerdeki karşılığına örnek olarak (ya da *imecenin* modern görünümü olarak) kermesleri verebiliriz. Bu uygulamada kermesler aracılığıyla bir dayanışma, yardımlaşma şekli sergilenmiş olur.

Peki, *imece toplantılarında* neler yapılmaktadır? *İmece yapmak* amacıyla bir araya gelen toplantılarda salça çekme, sap eritme, ekme etme, çeyiz hazırlama, ekip-biçme, çapa yapma, yün eğirme, hasat ve harman işlerini yapma vb. faaliyetler gerçekleştirilir. Örneğin, Balkan Türkleri arasında çok yaygın bir gelenek olan *sedenka*¹ toplantılarında da benzer amaçlarla bir araya gelinmektedir. Yapılan *sedenkalar* çok çeşitlidir. Eğlenmek için de *sedenka* düzenlenilir, kış gecelerinde hasır dokumak için de *sedenka* yapılır. Bu toplantılara genç kızlar kendi işleriyle gelirler. Aynı şekilde gündöndü ufalamak, mısır soymak için de *sedenka* düzenlenir; bir evde toplanılır, ev sahibine yardımda bulunulur. Artun, kaynak kişilerin, *sedenkalarla* ilgili şu ortak noktada birleştiklerini söyler: 'Sedenkanın yapılma amacında hemen hemen bütün kaynak kişiler birleşiyorlar. Bunları; yardımlaşma, boş zamanları değerlendirme, komşuluk ilişkilerini güçlendirme, içine kapalıktan kendini kurtarıp sosyalleşme' (Artun 1993:11). Burada *imece* geleneğinin sosyal kazanımları vurgulanmıştır.

İmece toplantılarında yapılan faaliyetleri daha sistemli bir şekilde ele alan Kaderli'ye göre, *imece* ile yaygın biçimde yapılan bazı işler şunlardır:

1. Yetim, dul, asker ailesi, kocası gurbette kadınlar ve yaşlıların köy hayatıyla ilgili her türlü işleri.
2. Yangın, sel ve deprem felâketlerine uğrayanlara ev yapmak ya da onarmak. (Burada *imece* geleneğinde maddi yönden fakir olanlara, el birliğiyle yardım etme söz konusudur.)
3. Fakir ve yetimlerin çeyiz ve düğün işleri. (Bu uygulama aynı zamanda fakir olmayıp da evlenecek genç kızlar için de yapılmaktadır.)
4. Tarla sürme, ekin biçme, mahsulü taşıma, harman işleri, sebzeçilik ve meyvecilik ile ilgili işler.
5. Köy odası, okul, cami, yol, köprü yapımı.
6. Köyün öğretmenine, imamına ve ebesine odun ve eşya taşıma.

---

¹ *Sedenka*, Slav kökenli bir sözcüktür. "Sedeti" oturmak fiil kökünden türemiştir. Kelime oturmak, toplanmak anlamında kullanılır: Köy kadınlarının kendine özgü eğlencelerindedir. *Sedenka* üç çeşit yapılmaktadır. *Sedenkalar* nişan, söz, kutlamaları için nişan, söz kutlamaları için, kış gecelerinde eğlence vb. amaçlarla yapılır. (Artun:1993:9)

7.Kışlık yiyeceklerin hazırlanması.(Un öğütme, pekmez kaynatma, bulgur ve erişte kesme, çörek açma vb.)

8.Köyün otunu ve taşını toplamak.

9.Hayvanların kışlık tedariki.

10.Kilim ve hasır dokuma ve benzeri çeşitli işler.(Kaderli 2008:98)

Burada dikkat çekici unsur, ilk etapta tarım ürünü elde etme kaygısıyla ortaya çıkan *imece geleneğinin* daha sonra farklı alanlarda da uygulanmasıdır. Nitekim bunun uygulamalarını günümüzde şehir yaşamında da görmekteyiz(Daha önce belirttiğim *kermes* örneğinde olduğu gibi.)

İMECE KELİMESİNİN ETİMOLOJİSİ

İmece kelimesinin etimolojik incelemesi, taranan yaklaşık yirmi kadar sözlükten yararlanılarak, sözlüklerde yer alan tanımlamalar bire bir aktarılarak yapıldı.Gülensoy, *imece* kelimesini, "Genellikle köylerde yardımlaşma ile yapılan iş" olarak tanımlar.Ardından *imece* kelimesiyle *emgek* kelimesi arasında ilişki kurar ve <emেকে[>emece> (Gülensoy 2007:433) şeklinde kelimenin morfolojik tahlilini yapar.Yine benzer bir değerlendirmeye Ötügen Sözlükte de rastlarız.Orada da kelimenin kökenine dair ,'[.eT. emgek(emek)>emgece>imece ....]{eAT}'(Çoğbayır 2007:2160) şeklinde bir değerlendirme vardır.Zeki Eyüboğlu'nun *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü* adlı eserinde de *imece* kelimesi *emgek* olarak ele alınmıştır.

Emgekten *imece* kelimesinin oluştuğu düşünülürse *emgek* kelimesinin ilk nerede, hangi anlamlarda geçtiğinde bakmak gerekir.'*emgek*' sözcüğüne ilk Köktürk Metinleri'nde rastlarız. Burada *imece* bazı farklı anlamlarda kullanılmış olmakla birlikte kelimenin genel olarak '*emek, zahmet, eziyet*' anlamlarında kullanıldığını görürüz. Örneğin, Kül Tigin Âbidesi'nin Doğu Yüzünde yer alan "On ok budun emgek körti", 'On Ok kavmi eziyet gördü'(Ergin 2010:14), cümlesinde *emgek* 'eziyet' anlamında kullanılmıştır.

Eski Uygur Türkçesi döneminde *emgek* kelimesinin karşılığı '*ümgük, ızdırıp, acı, zahmet*'(Caferoğlu 1993:43) olarak belirtilir. Bu kelimedenden türetilen benzer kelimeler şöyledir: '*ümgüklig* muzdarip, sefil, acılı ızdıraplı:Suv.447,20.' (Caferoğlu 1993:43), '*ümgüksiz* rahat, ızdırapsız, zahmetsiz,acısız:Suv.447,20'(Caferoğlu 1993:43), '*ümgünmök* ızdırıp çekmek, ah çekmek:TT.4.10, 26, PP .47, 3;Suv.623,15.' (Caferoğlu 1993:43).

Karahanlı Türkçesi'nde bu sözcüğün oluştuğu eylem, *emge-*: Emek çekmek, zahmet çekmek(DLT I, KB, KT)(Üşenmez 2000:91) iken, anlamı da '*emgek*: Emek, mihnet, zahmet,sıkıntı(DLT I, KB, AH, KT)' (Üşenmez 2000:91) şeklindedir.Burada yer verilen sözlüklerden görüldüğü üzere *emgek* kelimesinin karşılığı üç dönemde de; Köktürkçe dönemi, Uygur Türkçesi dönemi, Karahanlı Türkçesi dönemi şu anlamda birleşir:'Emek, zahmet, ızdırıp vb.

İmece kelimesinin kökenine dair diğer kuvvetli yorum ise kelimenin <üme 'yardım'+ci ekinden oluştuğu yönündedir. Bu görüşe göre Türkçe'nin eski lehçelerinde ve bazı günümüz

TİDSAD

lehçelerinde geçen *üme*, *öme* 'yardım' anlamındaki sözcüğün +*ci* yapım ekiyle birleşmesiyle oluşmuştur. Bazı sözlüklerde *öm* kelimesi şöyle izah edilmektedir: 'Hep beraber, birlikte el birliğiyle, ittifakla iyi geçinen, **'öm işlemek**: El birliğiyle çalışmak'(Necip 2008:305), **'ömleşmek**: Birleşmek, ittifaklaşmak, **'ömlişip işlemek**: Birlikte (hep beraber) çalışmak' (Necip 2008:305).Kubbealtı Lügatı'nda da yine *imece* kelimesinin kökenin *üme*'den geldiği belirtilir: 'Lehçelerde geçen *üme* 'yardım'dan *üme+ci>ime+ci>imece*' (Topaloğlu 2005:1397).Burada düşülen şu not önemlidir:'Kelime Eski Türkçe'de bulunmayıp daha sonra ortaya çıkmıştır.'(Topaloğlu 2005:1397).Benzer yorumu Hasan Eren'de de görürüz.

İmece kelimesinin <*üme* 'yardım' +*ci* eki ile oluştuğunu savunan Hasan Eren, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü adlı eserinde bu konuya geniş bir yer ayırır. Eren, *üme* kelimesinin eski ve yeni lehçelerde yaygın olarak kullanıldığını ancak ülkemizde çok dar bir alanda kullanıldığını söyler. Yazar aynı zamanda çağdaş lehçelerde *üme* kelimesinin 'yardım' anlamında kullanıldığını, Eski Türkçede ise 'konuk' anlamında kullanıldığını belirtir. (Ancak Clauson'un *öme* olarak verdiği kelimeden *üme* olarak bahseden Dankoff'un *üme* kelimesinin Eski Türkçe'de 'visitor, guest' olarak geçtiği bahsinden söz etmez.)Eren *imece*(<*ümece*)'nin etimolojisinin yapılabilmesi için çağdaş diyalektlerde bu kelimenin kullanıldığı yerleri incelemek gerektiğinin altını çizer. Ayrıca Eren, *üme* kelimesiyle ilgili çok çarpıcı bir değerlendirme daha ortaya koyar.Bu değerlendirme şöyledir: 'Türkçe *imece*(<*imeci*<*ümece*) eski Türkçeden kalma bir türev değildir.Bu türev dilimizin daha yeni çağlarda kazandığı bir ögedir.'(Eren 1999:190).Eren'in kelimenin değerlendirmesiyle ilgili yabancı Türkolog Sevortyan'ın *imece* kelimesinin kökenine dair yaptığı yoruma atıfta bulunur, onun görüşlerini değerlendirir.Eren'in bu değerlendirmesine, kelimenin açıklanmasına dair önemli noktaları gündeme getirdiği için burada yer verelim; '...Türkmence *üme*'yi de *üm-e* diye açıklamış(Sevortyan 1974:273) ve *üme* maddesine göndermede bulunmuştur.Sözlüğün *üme* maddesinde (Sevortyan 1974:633-634) ise *imece*, *imeci*, *meci* biçimlerini saymış *üme*, *ime*'nin **im/*em/*en*, **im-/*em-/*en-* kökünden *-e* ekiyle kurulduğunu belirttikten sonra *imece*'nin *im-e-ce*'den çok *immece*'den geldiğini dile getirmiştir.Bu maddede yazarın *emgek* maddesinde yaptığı *imece* biçimindeki açıklamadan vazgeçtiği göze çarpıyor.(Sevortyan *imece* yanında yerel ağızlarda *ümece* ve *ümece* biçimlerinin geçtiğini gözden kaçırmıştır.)Daha sonra *üme*'nin kökenine ilişkin savları gözden geçiren Sevortyan'ın, Tietze'nin etimolojisinden habersiz kaldığı anlaşılıyor.O nedenle sözlüğünde *imece*(<*imeci*<*ümece*)'nin Rumca'dan alındığından söz etmemiştir.Sevortyan'ın *imece*'nin Ermeniceden geldiği üzerinde de durmamıştır.Yoksa onun Ermeni kökenli bir Türkolog olarak Türkçe'de kullanılan Ermenice alıntılar konusunda büyük bir duyarlık gösterdiğine sık sık tanık oluyoruz.'(Eren 1999:190)

Tatarca ve Başkurtça *öme*(<*üme*) ve Çuvaşça *vime*'nin aynı kökenden geldiğini ifade eden bazı Türkologların da olduğunu söyleyen Eren, bu iddianın henüz kesinlik kazanmadığını söyler. Eren'e göre Kazakça ve Türkmence'deki *üme* kelimesi de 'yardım' anlamına gelmektedir. Hatta Türkmence'de *üme* kelimesinin +*ci* ekiyle yapılan türevi vardır; *ümeçi*. Bu kelimenin de anlamı bizdekinden farksızdır. Halil Açıkgöz, Dr. Rifkat Ahmedjanov ve Prof. Dr. Fuat Ganiyev' in hazırlamış oldukları Tatarca-Türkçe Sözlük' te *öme*(*üme*) ve *ömeçe* kelimesi şu şekilde geçer: ' [MƏ/öme] opla ve gönüllü olarak karşılık görmeden yapılan çalışmalar.' ,

‘[Məve[ömeçê] toplu ve gönüllü olarak yapılan çalışmalara katılan kimse.’(Ganiyev 1997:467)

İmece kelimesinin kökenine yönelik bir diğer değerlendirme ise kelimenin kökenin Yunanca olduğudur. Ötügen Türkçe Sözlük’te kelimenin Yunanca *imitsea*’da dilimize geçmiş olabileceği belirtilir:[Yun.imitsea...]. Tietze’ye göre *imece* kelimesinin kökeni ‘<Yun. *ēmīsea* ‘bir şeyin iki yarısı, yarımalar’(Tietze 1962 II, 315) kelimesidir.Bu değerlendirmeye karşı çıkan Gülensoy, ‘Yardımlaşma bir Türk geleneği olup, emek(<emgek) ortaya konularak yapılır.Sözcüğün anlamının Türk töresine uygunluğu açıkça ortadadır.İmece geleneği halâ Anadolu’nun hemen hemen her yöresinde yaşatılmaktadır.Eğer Yunanlılarda bu gelenek sürdürülüyorsa bile, bunun kaynağı Türkçedir.’ (Gülensoy 2007:433) der.

İmece kelimesinin kökeninin Arapça’ya dayandığını savunan dilbilimciler, kelimenin Arapça ‘*amma* مةعا ‘den geldiğini savunurlar. Bu görüşe göre imece sözcüğü *amme*’den *ammece*<*emece* şeklinden *imece*’ye dönüşmüştür.

Bazı Türkologlarca imece kelimesinin Bulgarca karşılığı olan, *medža*, *medže* ve *medžija*, *midžija* biçimlerinin de Türkçe’den alındığı söylenir(Ber 3: 710, 771, 784).

Kelimenin kökenine dair açıklamaların ardından şimdi de imece kelimesinin tanımını ele alalım. ‘*imece*’nin tanımı bazı sözlüklerde şu şekillerde karşımıza çıkar:

imece: a.top.b. 1.Kırsal topluluklarda köyün zorunlu ve isteğe bağlı işlerinin köylülerce eşit şartlarda emek birliğiyle gerçekleştirilmesi.2.Birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi.’imece günü bulutlu, görmeyene ne mutlu‘ zamanın elverişli olup olmadığına bakmadan yardıma gelenleri bulunan iş sahibine ne mutlu’ anlamında kullanılan bir söz.İmeceye girmek, imece yoluyla yapılacak çalışmaya katılmak.’Gençlerle imeceye girme gücü yitirilmediği sürece yaşlanmanın ertelenebileceğini kanıtladı.’-A.Cemal (TS 2011: 549)

imece.’Genellikle köylerde yardımlaşma ile yapılan iş.’(Gülensoy 2007: 433)

imece i.Toplanıp el birliğiyle birine veya birbirine yardım ederek sıra ile herkesin işinin görülmesi şeklindeki ortak çalışma usûlü.’Bugün Ebulhayz’ın imecesi vardır; gel varalım, tahlıl yolalım(Ebu Müslimzâde-T.S.).Velhâsıl hep beraber imece ile çıktık(Ahmet Râsim).Çok defa Ankara ovasına bakarken Hacı Bayram’ın ömrünün sonuna kadar müritleriyle ekip biçtiği tarlaları düşünürüm. Acaba hangi tarafa düşüyordu.Bütün ova onun zamânında imece ile işleniyordu(Ahmet Hamdi Tanpınar).’(Topaloğlu 2005: 1397)

imece[*imeci*]’ Birçok kişinin bir iş için toplanıp elbirliği yapması.’(Dilçin 2009: 127)

imece,[Yun.imitsea/e Tüme / öme (yardım)+-ce > imece]’ is. 1.Birçok kişinin toplanarak bir işi birlikte yapması; { eAT } { ağız } (aynı).2.Köylerde birine veya köye ait işi köylünün işbir-

liği ederek yapması ve bu tür işlerin sıra ile bitirilmesi. 3. huk.Köyün zorunlu işlerinin eşit şartlarda ve bedenen emek harcamak suretiyle birlikte yapılması.’(Çoğbayır 2007: 2160)

imece ‘1.Köyün umumi işlerinde veya köylünün kendi işlerinde köy halkının müştereken çalışması.2.Beraberce birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin işini halletmesi ve herkesin işinin sıra ile bitirilmesi(Osm.).krş.im, eñ, eñe, imde- vb.’(Karaağaç 2008: 392)

imece ‘T. İs.El birliğiyle, umumun yardımıyla görülen iş.’(Kestelli 2004: 206)

imece ‘Emekle, emeklerin ortaklığıyla yapılan iş. Anlam genişlemesiyle karşılıklı yardımlaşmaya dayanan, ortaklaşa iş.’(Eyüboğlu 2004: 346)

imece<*imeci* 1.’Birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi.’; 2.’kırsal topluluklarda işlerin köylülerce eşit koşullarda emek birliğiyle gerçekleştirilmesi.’(Eren 1999: 189)

imeci is. İmeceye katılan. İmece olması. Birine yardım gayesiyle yapılan faydalı işe katılmak.(Altaylı 1994: II, 693)

imecilik is.Topluluğu ilgilendiren veya kişiye ait işlerin topluca, elbirliği ile yapılması , *imece.İmecilik étmek* Birine yardım gayesiyle bir işi beraberce yapmak, herkesin katılımı ile yardımlaşp yapmak.(Altaylı 1994: II, 693)

‘*imece,(imeci)*:Birçok kimsenin bir iş için toplanıp el birliği yapması.

Bugün Ebulhayr’ın imecesi vardır, gel varalım tahıl yolalım.(Müslim. XV.1,62)

.....ve bağdan dahi tevliyete ve taama ve imeciye verilmiş.. (Sic.B. XV.10,83)

Harenbaz [Fa.]:İşe cemK olmuş halk, imeci.(Şamil.XVI.464)

Şâkâr [Fa.]:İmece.(Şamil.XVI.464)

Harenbaz [Fa.]:Andan ibarettir ki bir iş için bir cemâat cem’ olalar ki Türkide andan *imeci* ta’bir olunur.’(Aks. XVII-XVIII 103).’(TS 1967: III, 2070-2071)

Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü’nde *imece* kelimesi şu şekilde verilmiştir:

Türkiye Türkçesi	Azerbaycan Türkçesi	Başkurt Türkçesi	Kazak Türkçesi
imece	kömäkläşib iş görmäk imäcilik	ömä	asar
Kırgız Türkçesi	Özbek Türkçesi	Tatar Türkçesi	Türkmen Türkçesi
Aşar	Häşär	ömä	yavar
Uygur Türkçesi	Rusça		

Haşar	Kollektivniy trudkrestyon		
-------	------------------------------	--	--

(KTLS 1991: I, 386)

imeci [*imeci, imerci*] ‘Birçok kimselerin toplanıp elbirliğiyle bir kişinin işini görmesi.(-Brd. ; Irgıllı *Çivril -Dz. ; Tepeköy *Torbalı -İz. ; *Alaşehir, -Mn.;Demirkapı *Susurluk –Ba.;Fili –Biga –Çkl.;*Sivrihisar ve köyleri-Es.;*Akyazı ve çevresi –Sk.; Bo.; *Kurşunlu, Saray –Çkr.; *Sungurlu, *İskilip –Çr.; *Merzifon –Ama.; -Tr. ve köyleri; Çayağzı *Şavşat –Ar.; Akçıkent *Nizip –Gaz.;Eşke *Divriği –Sv.; Çanlı *Ayaş –Ank.;Akkışla *Bünyan, Afşar köyleri *Pınarbaşı –Ky.; -Nğ.;Akçalar *Seydişehir –Kn.;Güzelsu *Akseki –Ant.; Yerkesik –Mğ.)

[*imeci*]: (Gemen *Yalvaç –Isp.; -Bo.; Peşman *Daday –Ks.;-Çr.; *Boyabat –Sn.; *Çarşamba –Sm.; *Merzifon ve köyleri –Ama.;Danışman *Fatsa –Or.; *Bulancak, Nefsi köseli *Görele, *Tirebolu –Gr.; -Tr.;Uluşiran *Şiran –Gm.;-Rz.;Yavuz, Çavdarlı *Şavşat, Bağlıca *Ardanuç –Ar.; İrişli, Bayburt, *Sarıkamış –Kr. ve köyleri; *Ağın –El.; -Sv.; *Haymana –Ank.; -Krş.; *İncesu, *Develi, Türkmen *Bünyan –Ky.;Bahçeli *Bor –Nğ.; *Ermenek –Kn.; Gerdan –Ada.; Navdalı *Mut, *Anamur, Gezende *Gülнар –İç.;-Ant.;*Fethiye ve köyleri –Mğ.)’(DS 1974: VII, 2535).

[*imerici*].(Kuzköy *Akkuş –Or.)’(DS 1974: VII,2535), *imeci okumak*: İş için halkı imeceye çağırmak.(-Sn.;-Sm.)’(DS 1974: VII, 2535).

Hasan Eren’e göre *imece* ve *imeci* kelimeleri Anadolu’da eski bir kelimedir.Bu kelime Anadolu’da 15.yüzyıldan itibaren görülmeye başlanır.İmece’ye halk ağzında *imece*, *imeci* denmesinin yanı sıra kelimenin ‘*meci, emeç,mece*’ gibi şekillerine de rastlanır.Bu kelimelerin bir kısmının karşılığı birebir sözlük anlamında belirtildiği gibi değil de farklı anlamlarda da kullanılabilmektedir.Örneğin, *imece* kelimesi Caferoğlu’na göre Giresun’da ‘Bir zaman mefhumunu ifade eder ve sabah kahvaltısı ile öğle arasındaki zamana rastlar’, Bolu’da *meci* kelimesi ‘Parasız iş gören yardımcı ırgat’ anlamındadır.Yine *imece*, evlenecek kızların el işlerine yardım edilmesi anlamında kullanılmaktadır.Ancak bazı yörelerimizde yardımlaşma için *imece*, *imeci* yerine farklı kelimelerin kullanıldığını görürüz:Rize ve çevresinde *eğrat*, Denizli ve Samsun’da *eğret*, Konya ilinde *höbük*, Orta Anadolu(Kırşehir,Kayseri, Ankara,Yozgat)’da *höbül*, Çankırı’da *ödünç*, Kırşehir’de *ortak* kelimeleri kullanılır.Benzer şekilde *kubaş*, *kubaşık*(Tekirdağ, Giresun, Sivas, Kayseri, Anakara) *kubaşma*(Çankırı, Ankara, Konya) kelimeleri de *imece*, *imeci* yerine Anadolu’da kullanılan diğer kelimelerdir.

SONUÇ

İmece kelimesi Anadolu’da 15.yüzyıldan itibaren özellikle kırsal kesimlerde, insanların ortak ihtiyaçlarını karşılamak için bir araya gelmelerine verilen ad olarak kullanılmıştır.Bu ad bazı yörelerde farklı isimlerle adlandırılrsa da Anadolu’nun bir çok yerinde *imece*, *imeci* şekliyle karşımıza çıkar.15.yüzyıldan itibaren kullanıldığı belirlenen bu kelime sadece Anadolu’da değil bir çok Türk topluluğunda da kullanılır.İmece kelimesi her ne kadar 15.yüzyıldan itibaren

TİDSAD

kullanılmaya başlandığı belirtilse de *imece geleneği* kültürel anlamda Türk toplumunda hep var olmuştur. 'Yardımlaşma' ve 'dayanışma'nın en güzel örneklerinden olan *imece geleneği* bugüne kadar kültürel benliğimizin önemli öğelerinden olmuştur ve olmaya da devam edecektir.

İmece kelimesinin etimolojik incelemesi sonucunda kelimenin kökenine dair dört farklı görüş karşımıza çıkar. Bu görüşler:

1. *İmece* kelimesiyle *emgek* kelimesi arasında bir ilişki olduğu düşünülür ve bugünkü imece kelimesinin kökeni *emgek* kelimesine dayandırılır. Bu görüşün başlıca savunucusu Tuncer Gülensoy olmuştur.

2. *İmece* kelimesiyle *üme(öme)* kelimesi arasında bir ilgi kurulmuş, bugün kullandığımız *imece*, *imeci* kelimesi, *üme* (yardım) kelimesiyle +*ci* ekinin birleşmesiyle oluşmuştur. Bu görüşün önde gelen ismi, Etimolojik sözlüğünde bu kelimeye geniş yer ayıran Hasan Eren'dir.

3. *İmece* kelimesinin kökeni Yunanca'ya dayandırılır. Kelimenin Yunanca *ēmīsea*' kelimesinden geldiği savunulur. Andreas Tietze bu görüşü dile getiren isimlerdendir.

4. *İmece* kelimesinin Arapça 'amma *عامة*'den geldiği savunulur. Bu görüşe göre *imece* kelimesi Arapça *ammece*<*emece*'den oluşmuştur.

İmece kelimesinin kökenine dair yapılan değerlendirmelere bakıldığında ilk iki görüşün son ikisine göre daha kuvvetli olduğu görülür. Yani kelimenin kökeninin yabancı dil kaynaklı değil de Türkçe kaynaklı olması ihtimali daha muhtemeldir.

KISALTMALAR:

AH. Atabetü'lHakâyık

Aks. XII.Yüzyılda yaşamış olan büyük Türk bilgini Zemahşeri'nin Mukaddimet-ül-Edeb adıyla yazdığı Arapça'dan Farsça'ya sözlüğün Aydın'lı İshak – Hocası Ahmet Ef. tarafından yapılan Türkçe çevirisidir. Çevirmen ilk tahsilini memleketinde yapmış ve Şirvan'da tahsilini bitirdikten sonra Bursa'da yerleşerek müderrislikle meşgul olmuş ve 1708(1120) yılında orada ölmüştür. Kendisinin el yazısı olan ve şimdi Süleymaniye kitaplığının Esaf Ef. bölümünde 3180 numara ile kayıtlı bulunan 1096 sayfalı nüsha taranmıştır. Tarayan Türk Dil Kurumu uzmanlarından İshak Refet Işıtman'dır.

DLT : Divanü Lügat'it-Türk

DS: Derleme Sözlüğü

eAT: Eski Anadolu Türkçesi

eT : Eski Türkçe

huk.	hukuk
is.	isim
KB.	Kutadgu Bilig
krş.	Karşılaştırınız
KT.	Kur'an Tercümesi
KTLS:	Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü

Müslim. EBAMÜSLİMNAME.Horasan'lı Ebamüslim'in Abbasî hanedanı için Emevilerle yapmış olduğu savaşları abartarak anlatan mensur bir eserdir.Yazanın adı belli değildir.Yazıldığı çağın XV. Yüzyıl olduğu sanılmaktadır. Ebamüslimname; Hamzaname, Battal Gazi vebenzeri cenk kitapları gibi, savaş meydanlarında tek nefer kalıncaya kadar çarpışmak ve hiçbir suretle düşmandan yüz çevirmemek gerektiğini aşıl原因an bir kahramanlık destânıdır. İstanbul Üniversitesi kitaplığında bulunan 9 cilt ile Millet kitaplığının Ali Emirî bölümündeki 19 cilt taranmıştır.Tarayan Kilisli Rıfat Bilge'dir.

Osm. Osmanlıca

Sic.B. ŞER'İYYE SİCİLLERİ, Nitelikleri yukarıda açıklanan Şer'iyye sicillerinden Bursa Şer'iyye mahkemesince tutulan XV., XVI. Yüzyıllara ait defterlerdenBursa müzesinde 1-12 numaralarla kayıtlı 12 defter taranmıştır.Tarayan Ankara Etnografya Müzesi dahiliye müdürlüğünden emekli Halit Ongan'dır.

Suv. Suvarnaprabhâsa. Sutra zolotogo bleska, I-II, Altun yaruk (Radloff ve Malov neşri), Bibliotheca Buddhica, XVII, Sankpetersburg 1913.

Şamil. ŞAMİL-ül-LÛGA , 1540 yılında memleketinde ölen değerli bilgin Afyonkarahisar'lı Hasan Bin Hüseyin İmadüddin' in 1505'te büyük bir himmetle düzenlediği Frasça'dan Türkçe'ye sözlüktür.Eser başlıca iki bölüme ayrılmıştır: Birinci bölüm isimler, ikinci bölüm mastarlardır. İkinci bölümde manzum, mensur Farsça gramer kuralları gösterilmiş, çekim örnekleri de verilmiştir.Büyük bir özenle ortaya konulmuş olan bu değerli eserin , Afyonkarahisar Memleket kitaplığında 589 numara ile kayıtlı bulunan 673 sayfalı nüshası taranmıştır.Tarayan Türk Dil Kurumu uzmanlarından Dehri Dilçin'dir.

Top.b. Toplum Bilim

TS Tarama Sözlüğü

T.T. Türkische Turfan-Texte, ABAW, Berlin I.1929; II. 1929; III. 1930; IV. 1930; V.1931(W. Bang – A. Von Gabain neşri); VI – 1934 (W.Bang – G. Rachmatı – A. Von Gabain); VII. 1936 (G.Rachmatı – W.Eberhard); XVIII. 1954; IX. 1958 ve X.1959(A. Von Gabain).

P.P. Paul Pelliot, La version ouigure de l'histoire des princes Kalyânamkara et Pâpamkara, T'oung Pao, XV.Leide 1914, s.225-272.

KAYNAKLAR

- Altaylı, Seyfettin, (1994).*Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü II*.İstanbul:Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Artun, Erman, (1993), 'Tekirdağ Âdetlerinden Bocuk Gecesi Ve Sedenka', Ankara: Türk Kültürü Araştırmaları, s.34-52
- Atalay, Besim, (1986).*Divanü Lûgati-t-Türk Dizini*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Caferoğlu, Ahmet, (1968).*Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası
- Caferoğlu, Ahmet, (1993).*Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, 3.baskı, İstanbul: Enderun Kitabevi
- Çoğbayır, Yaşar, (2007).*Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı Ötügen Türkçe Sözlük*, İstanbul:
- Derleme Sözlüğü VII*, (1974), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 211/7
- Dilçin, Cem, (2009).*Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları:503
- Eren, Hasan, (1999),*Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara Kişisel Yayınlar:
- Eren, Hasan, (1974), 'Anadoluda Toplu Yardımlaşma Gelenekleri, İmece', Türk Dili, s.545-549
- Eren, Hasan, (1978), 'Türklerde Ekinciliğin Gelişmesine Katkıları',I.Ulusal Türkoloji Kongresi Bildirisi
- Eyüboğlu, İsmet Zeki,(2004).*Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*, İstanbul: Sosyal Yayınları
- Ganiyev, Fuat- Ahmetyanov, Rifkat-Açıkgöz, Halil, (1997).*Tatarca-Türkçe Sözlük*, Kazan-Moskova: İnsan Yayınevi.
- Gülensoy, Tuncer, (2007).*Türkiye Türkçesinde Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I*, Ankara:Türk Dil Kurumu Yayınları
- Kaderli, Zehra, (2008), "Deliorman'ın Aydoğdu Köyünde Meci / İmece", *Türkoloji Araştırmaları*, (16) s. 90-112.
- Karaağaç, Günay, (2008).*Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları:919
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I*, (1991), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Kestelli, Raif Necdet, (2004).*Resimli Türkçe Kamus*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları:842
- Macit, Mustafa, (2010), '*Geleneksel Hayır Anlayışının Modern Görünümleri:Kermesler*', Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 42, s.175-190

- Necip, Emir Necipoviç, (2008), *Yeni Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları:615
- Okan, Taner-Sevgi, Orhan-Tecimen, H.Bariş, (2012), *'Türkiye'de Toprak Kullanma ve Koruma Kültürü'*, ACTA TURCICA-Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, s.125-126
- Paçacıoğlu, Burhan, (2004), *'Sözlerin Soyağacı Üzerine Bazı Notlar'*, Sivas: TÜBAR –XV, s.286-287
- Tarama Sözlüğü III*, (1967), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları:212
- Topaloğlu, Ahmet-Ayverdi, İlhan-Bilecik, Hayri – Tahralı, Mustafa-Bilecik, Fahrünnisa-Uğur, Hülya, (2005).*Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat
- Tietse, Andreas, (2009).*Tarihi Ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, Cilt 2, Wien: Simurg Yayıncılık
- Türkçe Sözlük.11.baskı*, (2011).Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Üşenmez, Emek, (2010).*Karahanlı Türkçesinin Sözlüğü*, İstanbul: Doğu Kitabevi